

Nové knihy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 46 (2001), No. 2, 175--176

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/141079>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2001

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

nové knihy

Roman Gajda, Roman Plazko: Johann Puluj — Rätsel des universalen Talents (překlad z ukrajinského originálu vydaného v roce 1998). EuroWelt-Verlag, L'wiv 2001, ISBN 966-7343-04-9, 264 stran, 47 obr., cena 34,90 DM

Jedním z ukrajinských vědců, kteří u nás našli svůj nový domov v časech, kdy Prahu a Lvov od sebe ještě neoddělovaly dvoje hranice, byl Ivan Puluj. Narodil se 2. února 1845 v Hrymalově v Haliči, absolvoval bohoslovec-kou a později i filozofickou fakultu vídeňské univerzity. S aprobační k vyučování matematice a fyzice působil nejdříve dva roky na námořní akademii v Rjece a pak (po doktorské promoci ve Štrasburku) šest let jako soukromý docent experimentální fyziky ve Vídni. V roce 1884 jej císař František Josef I. jmenoval řádným profesorem pražské německé vysoké školy technické; jedno volební období (1888–89) byl dokonce jejím rektorem.

Svým talentem se prosadil v elektrotechnice, telekomunikacích i jako konstruktér originálních přístrojů k měření fyzikálních veličin, např. mechanického ekvivalentu tepla. Jeho lampa z roku 1881 — vakuová trubice, v níž dopadaly katodové paprsky na oxidy nebo sirníky vápníku, magnesia, stroncia nebo barya — byla nejen zdrojem viditelného světla, ale (jak se později ukázalo) i výkonnějším generátorem neviditelného záření,

než měl později ve Würzburgu k dispozici Röntgen.

Puluj působil jako přísezný odborný znalec pro elektrotechniku c. k. obchodního soudu pro Čechy, byl členem zkušební komise inženýrů architektů, prezidentem elektrotechnického spolku v Praze, členem c. k. patentového úřadu a redakčních rad několika odborných časopisů. V roce 1910 byl jmenován dvorním radou a o šest let později dokonce nominován na ministerské křeslo. Spolupracoval s význačnými českými inženýry tehdejší doby — Křížikem, Kolbenem, Daňkem; v letech 1911–1912 býval prý častým hostem Pulujovy laboratoře v pražské Husově ulici č. 5 také Albert Einstein.

Tepelná elektrárna v Holešovicích slouží Pražanům už od konce minulého století. Málokdo však ví, že díky Pulujovi. Profesor Puluj nemá ale zásluhy jen o elektrifikaci Prahy. Stal se průkopníkem výroby elektrické energie i v řadě menších českých měst — Mariánských Lázních, Havlíčkově Brodě, Cvikově a Vyšším Brodě.

Většinu svých prací z fyziky i elektrotechniky publikoval Ivan Puluj v časopisech Sitzungsberichte der k. k. Akademie der Wissenschaften in Wien, Jahres-Bericht des polytechnischen Vereins in Böhmen, Zeitschrift für Elektrotechnik, Elektrotechnische Zeitschrift, Annalen der Physik und Chemie a Physical Memoirs. Teprve při 150. jubileu narození začalo Pulujovo dílo vycházet také v ukrajinštině.

Monografie *Johann Puluj — Rätsel des universalen Talents*, kterou napsali učitelé Státní technické univerzity Ivana Franka ve Lvově, teoretičtí fyzici Roman Gajda (1928–1998) a Roman Plazko (nar. 1952), má osm kapitol. První je věnována životnímu příběhu velkého ukrajinského učenice, druhá a třetí jeho pracím z fyziky (molekulární fyzika, katodové paprsky, záření X, demonstrační pokusy k vědeckým přednáškám a univerzitní výuce) a elektrotechniky. Čtvrtá kapitola seznamuje s Pulujovou rozsáhlou činností popularizační, pátá ho představuje jako člena Vědecké společnosti Tarase Ševčenka; řádným členem této společnosti byl i T. G. Masaryk. V dalších dvou částech se autoři zabývají významem Puluje jako překladatele, publicisty, filozofa, politika

a politologa. Poslední kapitola je výběrem ohlasů na Pulužovo dílo, a to nejen za jeho života, ale především v posledních letech, kdy se Ukrajina stala samostatným evropským státem.

Kniha je napsána s láskou k Ukrajině i obdivem k odkazu slavného krajana. V německém překladu se konečně dostává českému čtenáři do rukou dílo o člověku, který během 34 let svého působení v Praze věnoval naší

zemi to nejlepší ze svých tvůrčích sil. Monografie o profesoru pražské německé techniky Ivanu Pulužovi by rozhodně neměla chybět v našich velkých veřejných a vysokoškolských knihovnách. Lze ji objednat na adrese Hipp-International, Wagnerstraße 26, 89 077 Ulm, BRD. Fax: 0049 731 32594, e-mail: hipp-international@web.de.

Ivo Kraus

Pražská pobočka JČMF ve spolupráci s francouzskou společností CEFRES pořádá dne 8. října 2001 v Emauzském klášteře, Vyšehradská 49, Praha 2, bezplatný celodenní seminář věnovaný 400. výročí narození významného francouzského matematika

Pierra de Fermata.

Na programu bude Malá Fermatova věta, Velká Fermatova věta, Fermatova čísla, jak Fermat pracoval s křivkami aj. Zájemci o bližší informace se mohou hlásit na adrese:

doc. RNDr. MICHAL KRÍŽEK, DrSc.
Matematický ústav AV ČR
Žitná 25
115 67 Praha 1
tel. 02 - 220 90 712
e-mail: krizek@math.cas.cz